

ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNDE İŞÇİLER

Tekgıda-İş Sendika Akademisi
17 Mayıs 2021

Yıldırım Koç

İşçilerin haklarını koruma ve geliştirme çabaları ve mücadelelerinde önemli unsurlardan biri, birlikte çalışan, benzer veya aynı sorunları paylaşan işçilerin sayısıdır. Örneğin, 1987 yılında İskenderun Demir Çelik Fabrikası'nda 13.468 işçi ve 1.224 memur; Karabük Demir Çelik Fabrikası'nda 8.846 işçi ve 760 memur çalışıyordu. Zonguldak'ta Türkiye Taşkömürü Kurumu'nda 35.606 işçi, 1.885 sözleşmeli personel ve 726 memur vardı.

Aynı mekanı paylaşmasa da aynı sendikada örgütlü ve aynı toplu iş sözleşmesi kapsamında çalışanlar da önemliydi. 1987 yılında Etibank'ta 16.321 işçi, 2.495 sözleşmeli personel ve 3.015 memur çalışıyordu. Sümerbank'ta çalışan işçilerin toplam sayısı 28.826 idi. Ayrıca 2.828 sözleşmeli personel ve 4.603 memur vardı. TEKEL işyerlerinde 50.369 işçi, 5.627 memur, 299 sözleşmeli personel çalışıyordu.

1980'li yıllarda özel sektörün büyük işletmelerine ait işyerlerinde çalışan işçi sayısı da yüksekti. 1990-1992 yıllarındaki toplu iş sözleşmelerinde gerçek işçi ücretleri ve işgücü maliyetlerinin artması sonrasında, büyük özel işletmelerde fason üretim ve taşeronluk yaygınlaştırıldı. Teknolojik gelişme de aynı işi daha az sayıda işçiyle yaptırabilmeyi mümkün kıldı. Bu gelişmeler, işyerlerinde birlikte çalışan işçi sayısını azalttı. Covid-19 salgını sonrasında uzaktan çalışmanın teşvik edilmesiyle birlikte, birlikte çalışan ve birlikte tepki verme eğilimi olan insan sayısında yeni bir azalma görüldü.

Ancak bu süreçte, sendikalar tarafından yeterince değerlendirilmeyen bir gelişme, sanayi kuruluşlarının organize sanayi bölgelerinde bir araya gelmesidir. Geçmişte plansız programsız kurulan işletmeler, organize sanayi bölgeleriyle birlikte kontrollü bir biçimde aynı mekanı paylaşmaya başladı. Bu gelişme, bir işyerindeki işçi sayısı azalsa bile, on binlerce işçinin yan yana çalıştığı ortamlar yarattı. Aynı işkolunda veya farklı işkollarında çalışan bu işçilerin, derinleşen ekonomik krizle birlikte, ortaklaşan sorunlar karşısında birlikte davranma eğilimi de yüksektir.

Sendikalar, bazen aynı işkolunda, bazen farklı işkollarında çalışan işçilerin birlikte bulunduğu organize sanayi bölgelerindeki işçileri örgütleme çalışmasını işbirliği ve eşgüdüm içinde birlikte yürütürlerse, önemli başarılar elde edebilirler. Organize sanayi bölgelerinde farklı işyerleri ve farklı işkollarında bile olsalar, işçiler arasında ilişkiler vardır. Sendikaların sistemli ve planlı bir şekilde örgütlenme çalışmalarını yürütmeleri durumunda, bu ilişkilerin katkısı büyük olacaktır.

Sanayi Bakanlığı'ndan 2021 yılı Mayıs ayında alınan verilere göre, Türkiye'deki toplam **326 organize sanayi bölgesinde toplam 2.092.209 işçi** çalışıyordu.

Organize sanayi bölgelerinin işçi sayılarına ilişkin bazı örnekler işçi yoğunlaşmasına açıklık getirecektir. Sanayi Bakanlığı verilerine göre, 2021 yılında İstanbul'da İkitelli Organize Sanayi Bölgesi'nde **200.000 işçi** çalışıyordu. Tekirdağ Çerkezköy Organize Sanayi Bölgesi'ndeki **işçi sayısı 76.755** idi. Kayseri Organize Sanayi Bölgesi'nde **65.000 işçi** vardı.

Belirli kentlerde organize sanayi bölgelerinin sayısı fazlaydı ve bu organize sanayi bölgelerindeki toplam işçi sayısı da çok yüksekti. Örneğin, İstanbul'da Deri İhtisas OSB'de 40.000 kişi çalışıyordu. İstanbul'un diğer organize sanayi bölgeleri karmaydı. Anadolu Yakası, Tuzla Kimya Sanayicileri, İkitelli, Dudullu, Beylikdüzü, Birlik ve Tuzla organize sanayi bölgeleriyle birlikte, İstanbul'daki OSB'lerin toplam işçi sayısı 321.282 idi. 2021 yılında İstanbul İkitelli OSB'de 24.864 işyeri vardı. İstanbul Dudullu Organize Sanayi Bölgesi'nde demir-çelik, makine, plastik, oto yan sanayii gibi alanlarda faaliyet gösteren 140 şirket bulunuyordu.

2021 yılında Ankara'daki 12 OSB'de 231.001 işçi vardı. Ankara Başkent Organize Sanayi Bölgesi'nde 270 şirket faaliyet gösteriyordu. Bu işletmelerin yüzde 60'ı metalürji ve makine, yüzde 10'u savunma, yüzde 9'u kimya, yüzde 5'i gıda, yüzde 4'ü de ilaç ve medikal sektörlerindeydi. Ankara OSTİM Organize Sanayi Bölgesi'nde 17 sektörde 6200'den fazla işletme vardır.

Gaziantep ve ilçelerindeki OSB'lerde 213.277 işçi istihdam ediliyordu. **Gaziantep**'te 6 tane organize sanayi bölgesi vardır. 1969 yılında kurulan Gaziantep I. Organize Sanayi Bölgesi'nde 166 şirket faaliyet göstermektedir. 1987 yılında kurulan Gaziantep II. Organize Sanayi Bölgesi'nde 277 şirket faaldır. 1994 yılında kurulma çalışmaları başlayan Gaziantep III. Organize Sanayi Bölgesi'nde 289 şirket çalışmaktadır. 2002 yılında kurulan Gaziantep IV. Organize Sanayi Bölgesi'nde 138 şirket üretim yapmaktadır. 2014 yılında yer tahsisleri yapılan Gaziantep V. Organize Sanayi Bölgesi'nde 230 şirket faaliyete geçmiştir; 50 şirketin de inşaat çalışmaları sürmektedir.

Bursa'daki 17 OSB'de 198.154;

Tekirdağ'daki 13 OSB'de 148.853 (Tekirdağ Çerkezköy Organize Sanayi Bölgesi'nde 41'i yabancı şirketlere ait olmak üzere toplam 306 sanayi kuruluşu vardır);

Koceli'deki 14 OSB'de 126.008;

Manisa'daki 8 OSB'de 84.709 (Manisa Organize Sanayi Bölgesi'nde faal durumda olan 194 işletme vardır);

İzmir'deki 13 OSB'de 82.636 (İzmir Atatürk Organize Sanayi Bölgesi'nde tekstil, hazır giyim, makine, otomotiv yan sanayi, metal, plastik, kimya, gıda, elektrik ve elektronik sektörlerinde 600 şirket faaliyet göstermektedir);

Kayseri'deki 3 OSB'de 72.962;

Konya'daki 10 OSB'de 46.788 (Konya Organize Sanayi Bölgesi'nde 40 farklı sektörde 618 şirket faaliyet göstermektedir. Şirketlerin faaliyet alanları inşaat, plastik, gıda, ambalaj, metal, damper, mobilya, ahşap ürünleri, değirmen makineleri ve hidroliktir);

Adana'daki 4 OSB'de 37.530;

Malatya'daki 3 OSB'de 29.570;

Sakarya'daki 7 OSB'de 24.196 (Sakarya I. Organize Sanayi Bölgesi'nde ağırlıklı üretim otomotiv yan sanayisidir. Ayrıca tekstil, metal işleri, makine imalatı, elektrik-elektronik, inşaat ve ilaç sektörlerinde üretim yapan işletmeler de vardır);

Mersin'deki 5 OSB'de 18.401;

Adıyaman'daki 5 OSB'de 15.296;

Kırklareli'deki 4 OSB'de 14.811;

Balıkesir'deki 7 OSB'de 13.180;

Aydın'daki 7 OSB'de 12.422;

Afyonkarahisar'daki 9 OSB'de 11.025

işçi çalışıyordu.

İllerdeki bu yoğunlaşmanın yanı sıra, bazı organize sanayi bölgelerinde 10.000 işçinin üstünde istihdam söz konusuydu.

Sanayi Bakanlığı'nın verilerine göre, Adana Hacı Sabancı OSB'de 36.680; Adıyaman OSB'de 11.100; Aksaray OSB'de 12.500; Ankara Sanayi Odası 1 OSB'de 30.132; Ankara OSTİM OSB'de 60.000; Ankara İvedik OSB'de 120.673; Antalya OSB'de 16.331; Bursa OSB'de 63.487; Bursa Demirtaş OSB'de 43.587; Bursa Nilüfer OSB'de 20.378; Bursa Uludağ (Gürsu) OSB'de 12.700; Bursa Hasanağa OSB'de 14.973; Denizli OSB'de 24.850; Eskişehir Sanayi Odası OSB'de 43.076; Gaziantep OSB'de 210.000; İstanbul Deri OSB'de 40.000; İstanbul İkitelli OSB'de 200.000; İstanbul Dudullu OSB'de 32.638; İstanbul Beylikdüzü OSB'de 23.225; İzmir Atatürk OSB'de 40.000; İzmir Kemalpaşa OSB'de 15.356; Kahramanmaraş OSB'de 10.583; Karaman OSB'de 10.879; Kayseri OSB'de 65.000; Kırklareli Büyükkarıştıran OSB'de 10.520; Kocaeli Gebze OSB'de 26.184; Kocaeli Gebze Plastikçiler OSB'de 12.526; Kocaeli TOSB Otomotiv Tedarik Sanayi İhtisas OSB'de 25.000; Kocaeli Gebze Güzeller OSB'de 11.195; Kocaeli Gebze Dilovası OSB'de 16.288; Konya OSB'de 42.000; Malatya Merkez I OSB'de 16.095; Malatya II OSB'de 13.475; Manisa OSB'de 58.500; Mersin Tarsus OSB'de 17.271; Şanlıurfa OSB'de 25.644; Tekirdağ Çerkezköy OSB'de 76.755; Tekirdağ Velimeşe OSB'de 23.085 ve Tekirdağ Ergene 2 OSB'de 15.226 işçi istihdam ediliyordu.

Türkiye'de organize sanayi bölgeleri konusundaki ilk çalışma 1961 yılında gerçekleştirildi. 1961 yılında Checchi and Com., Türkiye'de organize sanayi bölgeleri konusunda bir inceleme yaptı. Bu inceleme temelinde, incelenen dört bölge içinde, Bursa'ya öncelik verildi. 1962 yılında Maliye Bakanlığı ve ABD'nin AID Kuruluşunun sağladığı fonla Bursa Organize Sanayi Bölgesi yapımına başlandı. Bu organize sanayi bölgesi 1966 yılında faaliyete geçti.

Yıllara Göre Biten Organize Sanayi Bölgeleri

2000	5
2001	14
2002	5
2003	6
2004	1
2005	10
2006	6
2007	14
2008	13
2009	11
2010	12
2011	4
2012	6
2013	2
2014	2
2015	9
2016	7
2017	7
2018	5
2019	5
2020	11

Türkiye’de organize sanayi bölgelerinde işyeri açan şirketlere, arsa temininden, krediye kadar çeşitli alanlarda teşvik sağlanmaktadır. Ayrıca şirketlerin aynı mekanı paylaşmasının altyapı hizmetleri açısından da sağladığı üstünlükler vardır. Bazı organize sanayi bölgelerinde, işverenler işçilerin sendikalarda örgütlenmelerine karşı ortak tavır da alabilmekte, sendikal nedenle işten çıkarılan işçiler aleyhinde kara liste uygulamasına gidebilmektedir.

Türkiye’de organize sanayi bölgelerinin kurulması ve çalışmaları, 12.4.2000 gün ve 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu (Resmi Gazete, 15.4.2000) ile düzenlenmektedir.

Bu kanuna göre, organize sanayi bölgeleri, “sanayinin uygun görülen alanlarda yapılanmasını sağlamak, çarpık sanayileşme ve çevre sorunlarını önlemek, kentleşmeyi yönlendirmek, kaynakları rasyonel kullanmak, bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmak, sanayi türlerinin belirli bir plan dâhilinde yerleştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla, sınırları tasdik edilmiş arazi parçalarının imar planlarındaki oranlar dâhilinde gerekli ortak kullanım alanları, hizmet ve destek alanları ve teknoloji geliştirme bölgeleri ile donatılıp planlı bir şekilde ve belirli sistemler dâhilinde sanayi için tahsis edilmesiyle oluşturulan ve bu Kanun hükümlerine göre kurulan, planlanan ve işletilen, kaynak kullanımında verimliliği hedefleyen mal ve hizmet üretim bölgeleri”dir.

ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNDE İŞÇİLERİN ÇALIŞMA KOŞULLARI

Organize sanayi bölgelerinde istihdam edilen işçilerin çalışma koşullarına ilişkin tek güvenilir kaynak, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Teftiş Kurulu’nun 2011, 2012 ve 2013 yıllarına ilişkin teftiş raporlarıdır. Bakanlık bu tarihten sonra organize bölgelerde çalışma koşulları ve sorunlarını tespit etmeye dönük bir teftiş ve yayın çalışması yapmamıştır.

Yaklaşık on yıl önceki teftişlerde belirlenen durumun günümüzde çok farklı olmadığı, hatta OSB sayısının ve buralarda çalışan işçi sayısının artmasıyla birlikte, çalışma koşullarının daha da kötüleştiği düşünülebilir.

Organize sanayi bölgelerinde çalışma koşullarına ilişkin ilk kapsamlı teftiş 2011 yılında yapıldı. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından yapılan teftişe ilişkin rapor

2011 yılı Aralık ayında yayımlandı. **“Organize Sanayi Bölgelerinde Çalışan İşçilerin Çalışma Koşullarının İyileştirilmesi Programlı Teftiş Sonuç Raporu”**, Ankara, Bursa ve Konya’daki teftişlere dayanmaktadır.

Teftiş kapsamındaki işyerlerinin yüzde 30’unda çalışan işçi sayısı 50-100, işyerlerinin yüzde 31’inde çalışan işçi sayısı 100’ün üzerindedir. Diğer bir deyişle, işyerlerinin yüzde 61’i, Türkiye koşullarında kurumsallaşmış büyükçe işyerleriydi.

Teftiş yapılan 117 işyerinden yalnızca 1 işyerindeki işçiler adına bir toplu iş sözleşmesi imzalanmıştı. Sözleşmeye taraf sendika Ağaç-İş’ti ve toplu iş sözleşmesinin kapsamında yalnızca 6 işçi çalışıyordu. Organize sanayi bölgelerinde teşmil kapsamında bir işyeri yoktu.

Teftiş edilen işyerlerindeki işçilerin yüzde 1,2’si hafta tatili kullanmıyor, haftanın 7 günü sürekli olarak çalışıyordu. İşyerlerinin yüzde 12’lik bölümünde, İş Yasasında zorunlu kılınan ara dinlenmesi uygulaması yoktu.

İşyerlerindeki işçilerin yüzde 53’ü 3 yıldan az kıdemliydi. İşçilerin yüzde 16’sının kıdemi 6 aydan azdı. İşçi devri yüksektir.

İşçilerin yüzde 35’ine asgari ücret ödeniyordu. Diğer işçilerin aldıkları ücretlerin ise, “asgari ücretin biraz üzerinde olduğu tespit edilmiştir.”

Teftiş sonucunda ortaya çıkan tespitler raporda şu şekilde özetlenmektedir:

117 işyerinin 25’inde ücretler eksik ödenmekte veya zamanında ödenmemekte, ücretler işçilerin banka hesaplarına yatırılmayarak elden ödenmektedir.

67 işyerinde, fazla çalışma ücretleri ödenmemekte veya eksik ödenmekte veya kayıtlarda gösterilmeyerek elden ödenmektedir. İşçilerin hak kazandıkları serbest zaman usulüne uygun olarak kullandırılmamakta veya eksik kullandırılmaktadır. İşçilerden fazla çalışma için onay alınmadan fazla çalışma yaptırılmaktadır. İşçilere yaptırılan fazla çalışma yılda toplam 270 saati aşmaktadır.

30 işyerinde genel tatil günü ücretlerinin ödenmediği ve genel tatillerde çalıştırmada işçilerin onayının aranmadığı tespit edilmiştir.

Bazı işyerlerinde işin gereği olarak yılın 365 günü ve 24 saat kesintisiz çalışılmaktadır. 42 işyerinde Ulusal Bayram ve genel tatil günlerinde çalışma yapılmaktadır. Bu günlerde çalıştırılan işçilere ayrıca bir günlük ücret ödenmemektedir.

56 işyerinde, işçilere yıllık ücretli izinlerinin kullandırılmadığı veya işçinin işyerindeki hizmet süresi ve yaşı dikkate alınmadan eksik kullandırıldığı belirlenmiştir. Bu işyerlerinde işçilerin yıllık ücretli izinlerinin bir bölümünün 10 günden az olmama koşuluna uyulmadığı, yıllık ücretli izinleri gösteren kayıt belgelerinin tutulmadığı ve 100’den fazla işçinin çalıştığı işyerlerinde izin kurulunun kurulmadığı tespit edilmiştir.

42 işyerinde günlük çalışma süresi ve haftalık çalışma süresi aşılmakta; denkleştirme uygulamasında kanun hükümlerine uyulmamaktadır. Ayrıca, çalışma süreleri de belgelenmemektedir.

46 işyerinde gece çalışması yaptırılacak işçilerden işe başlangıçta sağlık raporu alınmamakta, bu raporların her altı ayda bir yenilenmesi yoluna gidilmemekte; gece postasında çalıştırılan işçilerle ilgili bildirimlerde bulunulmamakta; gece çalışmaları 7,5 saati geçmektedir.

Teftiş yapılan işyerlerinden 19’unda postalar halinde çalışma usul ve esaslarını düzenleyen ilgili yönetmelik hükümlerine aykırı davranılmaktadır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Teftiş Kurulu’nun 2012 yılı Eylül ayında yayımladığı **“Çerkezköy Organize Sanayi Bölgesi Risk Esaslı Projelendirilmiş Denetim Sonuç Değerlendirme Raporu”**nda 179 işyerinde yapılan teftişlerde iş güvenliği açısından tespit edilen eksiklikler dile getirilmektedir.

Çerkezköy’deki teftişlerde işyerlerinde toplam 38.190 işçi çalışmaktaydı. Bu işçilerin 27.435’i erkek, 10.304’ü kadındı. 171 çırak, 272 stajyer ve 2 genç işçi vardı.

Raporda, teftiş sürecinde bazı işyerlerinde belirlenen eksiklikler şöyle sıralanmaktadır (tespitler metinden aynen aktarılmaktadır):

İşyerinde risk değerlendirmesi yapılmamıştır.

İşyerinde yapılan risk değerlendirmesinde kimyasallarla etkileşim, maruziyet değerlendirme yapılmamıştır.

İşyerinde yapılan risk değerlendirmesinde yanıcı ve parlayıcı kimyasallar ile oksitleyici kimyasalların etkileşimi, yangın ve patlama riski değerlendirilmemiştir.

İş ekipmanları ve makinelerin tehlike riskleri ayrı ayrı değerlendirilerek risk değerlendirme yapılmamıştır.

Patlayıcı ortam oluşması ihtimali olan yerlerin sınıflandırılması yapılmamıştır.

Patlamadan korunma dokümanı hazırlanmamıştır.
Patlamadan korunma dokümanında patlayıcı alan bölgelerinin nasıl belirlendiğine dair yöntem, method, standart vb. bilgi bulunmamaktadır.

İşyerinin belirli bölümlerindeki elektriksel ekipman exproof değildir/ elektriksel ekipmanın exproof olduğuna dair sertifikaları yoktur.

İşyerinin belirli bölümlerindeki elektriksel ekipmanın Exproof patlayıcı ortam bölgesine uygun olduğuna dair değerlendirme ve sertifikası yoktur.

Patlayıcı ortam oluşması muhtemel alanda yangın ve patlama oluşmasını önleyecek tedbir alınmamıştır.

Kullanılan kimyasalların malzeme güvenlik bilgi formları yoktur.

Kullanılan kimyasalların sınıflandırılması ve etiketlenmesi uygun değildir.

Kimyasal maddelerin tehlike sınıflaması, tehlikelerin tespiti, kullanma sıklığı ve maruziyet sınır değerleri de dikkate alınarak önleyici tedbirler tespit edilmemiştir.

Kullanılan kimyasalların işyeri ortamında düzenli ölçümleri yapılmamaktadır.

Her bölümde kimyasal dökülmelerine karşı yeterli malzemeler sağlanmamıştır.

İşyerinde kimyasallarla çalışılan ortamda göz duşu yoktur.

İşyerinde kimyasal madde bulunan bölümler, kaplar, boru tesisatı ve ilgili tesisat içindeki maddeyi ve tehlikelerini açıkça belirtecek şekilde etiketlenmemiştir/işaretlenmemiştir.

İşçiler çalışma sahasında yemek yemekte, sigara ve içecek içmektedirler.

İşyeri içerisinde bulunan bazı bölümlerdeki kimyasallar ayrı bölümlerde, dolu ve boş kaplar ayrı ayrı depolanmamaktadır.

Parlayıcı ve patlayıcı kimyasal maddeler atölye içerisinde günlük ihtiyaçtan fazla miktarda depolanmaktadır.

Birbiri ile reaksiyona girebilecek kimyasallar yan yana depolanmaktadır, birbiri ile reaksiyona girebilecek kimyasallar birbirinden ayrılmamıştır.

Kimyasal madde deposunda uygun havalandırma yoktur/yetersizdir.

Kimyasallarla çalışılan bazı alanlarda uygun havalandırma yoktur/yetersizdir.

Güvenlik mesafeleri uygun değildir.

Depoda uyulması gereken kuralları belirleyen talimat ve ikaz levhaları yoktur.

Depo çevresinde kolay tutuşabilecek maddeler bulunmaktadır.

Depo girişinde güvenlik yetersizdir. Depo çevresinde tel örgü yoktur. Depo çevresinde drenaj yoktur.

Depoda seyyar aydınlatma yapılmaktadır.

İşyeri / Depo zemini uygun değildir.

İşçilere antistatik ayakkabı verilmemiştir.

Dolum için hazırlanan seyyar tanklar/kaplar/fıçılar vb. çalışma ortamında açıkta bekletilmektedir.

Doğalgaz / LPG kullanılan yerlerde gaz dedektörü yoktur.

Tezgah veya makinenin hareketli parça ve kısımları koruyucu içine alınmamıştır. Tezgah veya makineye ait koruyucular/ emniyet teçhizatı/tertibatçı çıkarılmıştır. Tezgah veya makineye ait volanlar/ krank milleri/ piston kolları uygun şekilde korunmamıştır.

Tezgah veya makinede otomatik hız sınırlayıcı yoktur

Makinenin/tezgahın koruyucusu uygun değildir; tehlikeli kısmı örtmemektedir, dayanıklı malzemeden yapılmamıştır.

Makinenin/tezgahın üzerinde elektrik şalterleri, acil durdurma butonu, başlatma düğmeleri, çift el kumanda tertibatları uygun yer ve konumda değildir.

Makina ve tezgahların elektrik şalterleri öngörülen özellik ve nitelikte değildir.

Makinenin/tezgahın üzerinde elektrik şalterleri, acil durdurma butonu, başlatma düğmeleri, çift el kumanda tertibatları renkleri uygun değildir.

Makinenin/tezgahın üzerinde elektrik şalterleri, acil durdurma butonu, başlatma düğmeleri, çift el kumanda tertibatları kolayca işçinin ulaşabileceği yerde değildir.

Makinenin/tezgahın operasyonel nokta koruyucusu yoktur. Makinenin/tezgahın ayak pedalı üzerinde koruyucu yoktur.

Matkap ve freze tezgahları ile yapılan çalışmalarda gerekli emniyet tedbiri alınmamıştır, parça sabitlenmemiştir, döner kısım koruyucu içine alınmamıştır.

Tornada siperlik yoktur, operasyonel nokta koruyucusu yoktur, geçiş yoluna bakan kısımda siper yoktur.

Marangoz atölyesinde planya, freze, daire testerenin operasyon koruyucusu yoktur.

Preslerde, açık kalıpla çalışmada çift el kumanda sistemi yoktur.

Preslerde çift el kumanda tertibatından bir tanesi tek başına presi harekete geçirmektedir.

Büyük parçaların işlendiği ağır presler ile enjeksiyon ve püskürtme preslerinde, fotosel tertibatı yoktur.

Preslerde çalışan işçiler açık kalıpta maşa, kısıkaç kullanmamaktadır

Merdane, silindir ve hadde tezgahında koruyucu yoktur.

Şerit testere tezgahında testerenin koruyucusu yoktur.

Daire testere tezgahında testerenin koruyucusu yoktur.

İplik/ dokuma / örme tezgahında uygun koruyucular yoktur.

Kapak açılınca sistemi durdurarak hareketli kısımlara teması engelleyen switch sistem yoktur.

İşyerinde acil durum eylem planları yoktur.

İşyerinde bulunan gaz tüplerinin alev geri tepme valfi yoktur.

İşyerinde kullanılan yakın aydınlatmalar 24 veya 42 V değildir.

İşyerinde kapalı alanda mazotlu forklift kullanılmaktadır.

Transpalet üzerine binilerek çalışma yapılmaktadır.

İşyerinde bulunan basınçlı tüplerin devrilmelerine karşı önlem alınmamıştır.

İşyerinde kullanılan seyyar iskele ve merdivenler uygun değildir.

Soğuk hava deposunda zil sistemi yoktur.

Çalışanların malzeme taşıma işlemlerinde ergonomik şartlar değerlendirilmemiştir.

LPG tankında sıcaklığın emniyet sınırında geçtiğinde devreye giren sprink sistemi yoktur.

İmalathane girişinde antiseptik paspas yoktur.

Akü şarjı imalathane içerisinde ve uygunsuz biçimde yapılmaktadır.

Yükleme rampalarında koruyucu korkuluk yoktur.

Konveyör bant başlarında koruma yoktur.

Üretim ortamda tozun etrafa yayılmasını önleyecek şekilde etkin havalandırma bulunmamaktadır.

İşyerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu iş güvenliği uzmanı yokluğundan eksik toplanmaktadır.

Seyyar kompresör işyeri ortamındadır.

Bütün basınçlı ekipman manometreleri maksimum basınç değerleri için renkli skala yoktur.

İşyerinde forkliftlerin bazılarında dikiz aynası ve geri vites sesli ikaz sistemi bulunmamaktadır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Teftiş Kurulu tarafından 1.3.2013/31.12.2013 tarihleri arasında Gaziantep, Malatya, Elazığ ve Adıyaman illerindeki organize sanayi bölgelerinde gerçekleştirilen teftişlerdeki tespitler, 2014 yılında **“Organize Sanayi Bölgelerinin Çalışma Sürelerinden Kaynaklanan Riskler Bakımından Programlı Teftişi Sonuç Raporu”** olarak yayımlandı.

Teftiş yapılan 200 işyerinin yüzde 45’inde çalışan işçi sayısı 50-249 ve yüzde 30’unda çalışan işçi sayısı 250 ve daha fazla idi.

İşyerlerinde alt işverenlik uygulaması yaygın değildi. 200 işyerinde 15 alt işveren tespit edilmişti. Bu alt işverenlerin çalıştırdığı işçi sayısı ise yalnızca 348 idi.

Teftiş kapsamındaki 200 işyerinden 182’si Gaziantep’te idi. Malatya, Elazığ ve Adıyaman’da da 6’şar işletme teftiş kapsamına alınmıştı.

200 işyerinde 41.750 işçi çalışıyordu. Bu işçilerin 39.247’si erkek, 2.505’i kadındı. Çalışma izni bulunan 19 yabancı uyruklu işçi, çalışma izni bulunmayan 1 yabancı uyruklu işçi istihdam ediliyordu. Özürlü işçi sayısı da 930 idi. İşçilerin 34.468’i üretimde, 3.508’i büroda, 3.774’ü de destek hizmetlerinde çalışıyordu.

İşçilerin yüzde 26'sının işyeri kıdemi 6 aydan azdı. 6 ay – 1,5 yıl kıdemi olanlar toplam işçilerin yüzde 30'unu oluştuyordu. Diğer bir deyişle, işçilerin yüzde 56'sının kıdemi 1,5 yıldan azdı. 1,5 – 3 yıl kıdemi olanların oranı da yüzde 16 idi.

200 işyerinden yalnızca 9'unda yürürlükte bulunan bir toplu iş sözleşmesi vardı.

Teftiş edilen 19 işyerinde ücretlerin eksik ödendiği veya zamanında ödenmediği veya ücretlerin işçinin banka hesabına yatırılmadığı tespit edildi. Ayrıca 23 işyerinde ücret hesap pusulası verilmiyordu.

200 işyerinden 69'unda fazla çalışma ücretleri ya hiç ödenmemekte, ya da eksik ödenmekteydi. İşçilerin hak kazandıkları serbest zaman yasaya uygun olarak kullanılmamakta veya eksik kullanılmaktaydı. İşçilerden yasaya uygun biçimde fazla çalışma onayı alınmamakta ve işçilere yılda 270 saati aşacak biçimde fazla çalışma yaptırılmaktaydı.

Teftiş edilen 200 işyerinden 24'ünde işçilere hafta tatili kullanılmamakta, çalışılan hafta tatili günü ek bir ücret ödenmemekteydi.

40 işyerinde Ulusal Bayram ve genel tatillerde çalışma yapılmakla beraber, bu günler için bir ücret verilmemekteydi.

Yapılan teftişlerde yıllık ücretli izin hakkına ilişkin ihlaller de tespit edilmişti. Bazı işyerlerinde işçilere yıllık ücretli izinleri kullanılmamakta veya yıllık ücretli izin süresi işçinin hizmet süresi ve yaşı dikkate alınmadan belirlenmekteydi. 3 işyerinde, yıllık ücretli iznin kullanılmasında bir parçanın 10 günden az olmaması koşulu ihlal edilmişti. Ayrıca yıllık izinleri gösteren kayıtların bulunmadığı tespit edilmişti. 100'den fazla işçinin çalışmasına rağmen yıllık ücretli izin kurulu oluşturulmamıştı.

200 işyerinden 43'ünde günlük çalışma süresinin ve haftalık çalışma süresinin sınırları aşılmıştı. Ayrıca, bu işyerlerinde denkleştirme konusunda yasa hükümleri ihlal ediliyordu. Çalışma süresinin belgelenmediği de tespit edilmişti.

1 işyerinde, günlük çalışmanın başlangıç ve bitiş saatleri ile dinlenme saatleri işçilere duyurulmamıştı.

3 işyerinde ara dinlenmesi kullanılmamakta veya eksik kullanılmaktaydı.

17 işyerinde gece çalışmaları 7,5 saati geçmekteydi; gece çalışması yaptırılacak işçilerin iş başlangıcında sağlık raporu alınmamıştı; gece postasında çalıştırılan işçilerle ilgili yasal bildirimler yapılmamıştı.

59 işyerinde, posta sayısı, her postanın işe başlama ve bitirme saatleri, postalarda çalışan işçilerin ad ve soyadları, ara dinlenmeleri, hafta tatillerine ilişkin bilgilerin ve bunlarda yapılan değişikliklerin işyerinde ilan edilmediği tespit edildi. Ayrıca postaların çalışma süreleri yasada öngörülen süreyi aşmaktaydı. Sağlık kuralları bakımından 7,5 saat ve daha az çalışması gereken işlerde bu sürenin aşıldığı, posta değişiminde iki haftalık nöbetleşme esasına uyulmadığı, postalarda ara dinlenmelerinin verilmediği belirlendi.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Teftiş Kurulu'nun 2011, 2012 ve 2013 yıllarında yaptığı teftişler konusunda hazırlanan raporlarda tespit edilen hak ihlalleri, günümüzde 326 organize sanayi bölgesinde çalışan 2.092.209 işçinin çalışma koşullarına ilişkin önemli göstergelerdir.

Sendikalar, özellikle karma OSB'lerde sistemli ve planlı bir işbirliği gerçekleştirebilirlerse, hem bu hak ihlallerini önleyerek yürürlükteki mevzuatın gerektiği gibi uygulanmasına katkıda bulunabilirler, hem de bu işyerlerinde çalışan işçilerin sendikalaşmasını sağlayabilirler.